

"ACT OF STATE" (DEVLET İŞLEMİ) DOKTRİNİ KONUSUNDA BİR KARAR İNCELEMESİ*

Huriye KUBİLAY(**)

I- "ACT OF STATE" (DEVLET İŞLEMİ) DOKTRİNİ:

Kural olarak her devletin ülkesi üzerinde münhasır egemenliği vardır. Herhangi bir andlaşma hükmü veya teamül kuralı ile aksi öngörülmedikçe bir devletin ülkesindeki tek yetkili o ülke devletidir. Milletlerarası hukukta devletin ülkesel yetkisine getirilen sınırlamaların başlıcaları:

Başka devletlere ve yurttaşlarına zarar vermeme yükümlülüğü,

Başka devletlerin ülkesel yetkileriyle ilgili kamusal işlemlerine saygı yükümlülüğüdür.

Anglo-Sakson ülkelerinde geliştirilen "Act of state" Doktrini, bu sınırlamalardan ikincisi ile ilişkili olup başka devletlerin ülkesel yetkileriyle ilgili kamusal işlemlerine saygı yükümlülüğünü ifade eder. Bu doktrine göre, devletlerin egemen eşitliğinin doğal sonucu olarak, devletlerin ülkesel yetkileri bu devletlere, diğer devletlerin ülkesel yetkileri çerçevesinde ve kendi ülkelerine ilişkin olarak gerçekleştirdikleri kamusal muamelelerini denetleme yetkisi vermez. İngiliz Hukukunda "Act of state" kabul edilen muamelelerin mahkemeler tarafından tartışılmayacağı, denetlenemeyeceği ve uygulanmalarının engellenemeyeceği açıkça belirtilmiştir (1).

(*) Bu karar, "American Law and Legal Institutions" konulu, 16-28 Temmuz 1989 tarihli Salzburg Seminerinde Prof. Richard Buxbaum tarafından sunulmuş ve eleştirilmiştir.

(**) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı

(1) DICEY and MORRIS, *The Conflict of Laws*, London 1987, Volume 1, s. 109-110.

Act of state Doktrininin özellikleri şöyle özetlenebilir:

Act of state Doktrini, devletin işlemini hareket noktası olarak ele alır.

Act of state Doktrininin uygulandığı alanlarda bir devletin davalı olması gerekmez; iki fert arasındaki ihtilâflarda da Doktrinin uygulanması mümkündür.

Act of state Doktrini, bir devletin kendi ülkesinde yaptığı işlemlerin başka bir devletin mahkemeleri tarafından tanınmasını ifade eder (2).

Act of state Doktrini, milletlerarası bir hukuk kuralına dayanmaz, dış ilişkiler alanında yürütme ile yargı organı arasındaki fonksiyon ayrılığı ile ilgilidir.

Act of state Doktrini, yabancı bir devletin kendi ülkesinde gerçekleştirdiği işlemlerin tartışılmasını önler.

Act of state Doktrini, yabancı devletin yasama, yürütme ve yargı işlemlerini kapsar.

Ondokuzuncu yüzyılda İngiltere'de sık sık uygulanan (3) Act of state Doktrini Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi tarafından şöyle tanımlanmıştır (4):

"Her egemen devlet diğer egemen devletlerin bağımsızlığına saygı göstermekle yükümlüdür ve bir devletin mahkemeleri diğerinin ülkesinde gerçekleştirdiği muameleler hakkında hüküm vermez."

Son zamanlardaki gelişme bu Doktrinin mutlak bir prensip niteliğinde olmadığı yolundadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde bir Kanunla Act of state Doktrinine istisnalar getirilmiştir (5). Mahkeme kararlarıyla da Doktrinin uygulama alanı iyice sınırlandırılmıştır (6). İnceleyeceğimiz karar da Act of state Doktrininin özellikleri yanında sınırlarını da göstermesi açısından ilginçtir.

(2) DICEY and MORRIS, a.g.e., s. 110.

(3) DICEY and MORRIS, a.g.e., s. 111, dpn. 70.

(4) DICEY and MORRIS, a.g.e., s. 111 ve bu konudaki kararlar için bkz. aynı s., dpn. 69 "Underhill v. Hernandez, 168 U.S. 250, 252 (1897), onaylanan kar. (1895) 65 F. 577; Oetjen v. Central Leather Co., 246 U.S., 297, 304 (1918); Banco Nacional de Cuba v. Sabbatino, 376 U.S. 398 (1964); First National City Bank v. Banco Nacional de Cuba, 406 U.S. 759 (1972); Alfred Dunhill of London Inc. v. Republic of Cuba, 425 U.S. 682 (1976)"

(5) 1964 ve 1965'de Amerika Birleşik Devletleri Kongresinden geçen Hickenlooper Amendment to the Foreign Assistance Act 1961.

(6) GÜNDÜZ, Aslan, Yabancı Devletin Yargı Bağımsızlığı ve Milletlerarası Hukuk, İstanbul 1984, s. 36, dpn. 68; s. 37, dpn. 72.

(7) Volume 757 of the second series of the Federal Reporter at page 516 and was decided in 1985 by the Court of Appeals for the Second Circuit.

II- KARAR:

ALLIED BANK INTERNATIONAL v. BANCO CREDITO

AGRICOLA de CARTAGO

757 F. 2d 516 (2d Cir. 1985) (7)

YARGIÇ MESKILL

Bu dava bizden önce iki defa dinlenmiştir. 23 Nisan 1984 tarihli önceki kararımızı kaldırıyoruz. Griesa J., Birleşik Devletler Güney Bölgesi Mahkemesi tarafından verilen davanın reddine ilişkin hükmü ve davacı-temyiz eden Allied Bank International'ın özet karar talebini reddeden hükmü bozuyoruz. Bölge Mahkemesinin her iki kararı da sadece "Act of state" Doktrinine dayanmaktaydı. Bu Doktrinin olaya uygulanamaması nedeniyle, davayı Allied hakkında özet bir karar vermesi için Bölge Mahkemesine geri gönderiyoruz.

I

Allied kredi veren otuzdokuz bankanın sendika temsilcisidir. Davalı-aleyhine temyiz yoluna başvuru taraf tümüyle Costa Rica Cumhuriyeti'ne ait ve Costa Rica Merkez Bankasının (Merkez Bankası) doğrudan kontrolüne tabi olan üç Costa Rica bankasıdır. Allied bu davayı Şubat 1982'de Costa Rica bankaları tarafından verilen emre yazılı senetleri tahsil etmek için açmıştırⁿ¹. Gecikmiş senetler New York'da U.S. doları ile ödenebilirdi. Tarafların mukaveleleri borçların, ödeme için gerekli U.S. dolarını temin edeceği öngörülen Merkez Bankası tarafından tescil edildiğini belirtmekteydi.

Gecikmeler tamamıyla Costa Rica Hükümetinin işlemlerinden kaynaklanmaktaydı. Temmuz 1981'de, Merkez Bankası artan milli ekonomik sorunlara karşılık olarak tüm dış borç ödemelerini geçici olarak durduran kurallar koydu. Hükümet Kasım 1981'de, tüm dış borç ödemelerinin Merkez Bankası tarafından açıkça onaylanması şartına bağlayan bir kararname çıkardı. Daha sonra Merkez Bankası her türlü dış borç ödemesinin U.S. Doları ile yapılmasına izin vermeyi reddetti, böylece tedavüldeki emre yazılı senetlerin ödenmesi engellenmiş oldu. Allied anlaşmaların koşullarına uygun olarak borcun vadesini öne aldı; kalan borcun ana parası ve faizi için dava açtı.

Costa Rica bankaları, hükümlerlik muafiyeti (sovereign immunity) nedeniyle yargılama yetkisinin bulunmadığını, in personam jurisdiction'ın yokluğunu, usul ve tebliğin yeterli olmadığını öne sürerek davanın reddedilmesi amacıyla Bölge mahkemesine başvurdu. Allied özet karar için teklifte bulundu. Davalılar tarafından öne sürülen yegâne karşı savunma Act of state Doktrini idi.

Bölge Mahkemesi taleplerin tümünü reddetti. 566 F. Supp. 1440 (8) (S.D.N.Y.

ⁿ¹ Esas itibarıyla Costa Rica'da faaliyet gösteren Latin American Bank'ın durumun kötüleşmesinden sonra, reorganizasyonu sağlamak için bu bankaya ait borçlar Costa Rica bankaları tarafından üstlenildi. Costa Rica bankaları yeni emre yazılı senetler verdiler ve 1976'da kredi veren bankalar sendikası ile taraf anlaşmaları yaptılar.

1983). Costa Rica kararlarına zıt bir yargı kararının, Birleşik Devletler Hükümeti ile Costa Rica Hükümeti arasındaki ilişkileri engelleyebileceği gerekçesiyle Mahkeme, Act of state Doktrininin Allied hakkında özet karar verilmesini önlediğine hükmetti.

Bölge Mahkemesinde dava devam ederken taraflar borcun yeni bir plana bağlanması konusunda anlaşmaya vardılar. Temmuz 1982'de dava, tarafların Act of state Doktrini konusunda hiçbir sorun kalmadığını kararlaştırmalarından sonra anlaşma nedeniyle reddedilmişti. Eylül 1983'de, davalılar Merkez Bankası ve Costa Rica Cumhuriyeti, Costa Rica'nın dış alacaklıları koordinasyon acentası ile yeni bir mali anlaşma imzaladılar. Allied sendikasının üyelerinden biri olan Fidelity Union Trust Company, New Jersey anlaşmayı kabul etmedi. Allied, yeni anlaşmaya katılmayı reddeden tek alacaklı Fidelity için bu davayı sürdürdü. Buna rağmen yeni anlaşma yürürlüğe girdi ve davalılar sendikanın geri kalan otuzsekiz üyesine ödeme yapmaya başladılar.

II

Önceki kararımızda Bölge Mahkemesinin red kararını onaylamıştık. Costa Rica Hükümetinin, Costa Rica bankalarını vadeden önce temerrüde düşüren işlemlerinin Birleşik Devletler Hukukuna ve politikasına tamamen uygun olduğunu kararlaştırdığımız için, Act of state Doktrininin uygulanıp uygulanmayacağı meselesi üzerinde durmadık. Böylece nezaket ilkelerinin bizi Costa Rica kararnamelerinin geçerliliğini kabul etmeye zorladığı sonucuna varmıştık.

Birleşik Devletlerin politikası ile ilgili yorumumuz, aslında Devletimizin yasama ve yargı branşlarının bütün Costa Rica muamelelerini ve ekonomik faaliyetlerini desteklemesine olan inancımıza dayanmaktaydı. Davanın ikinci olarak dinlenişinde, Birleşik Devletlerin yürütme organı bu davaya *amicus curiae* katıldı ve gerekçemizi nazikçe reddetti. Hukuk Dairesi, Uluslararası Para Fonu (IMF) himayesinde gerçekleşen borç çözüm prosedürü ile ilgili hükümetin desteği konusunda aşağıdaki açıklamayı yaptı. IMF tarafından önerilen uzun bir süreden beri yerleşmiş bu yaklaşım dış borç sorunlarının ortak bir şekilde ayarlanmasını teşvik etmektedir. Bütün strateji, tarafların ödeme şartlarını yeniden müzakere etme konusunda anlaşmaya varmaları halinde, önceki borçların ödenmesinin geçerli ve icra edilebilir olduğu hususunun kabul edilmesine dayanmaktadır. Birleşik Devletler, Costa Rica'nın özel borçların yeniden düzenlenmesi konusundaki tek taraflı girişiminin, uluslararası işbirliği ve anlaşma sistemine ve Birleşik Devletler politikasına ters düştüğünü öne sürmektedir.

Ayrıca Birleşik Devletler Hükümeti, özel uluslararası borç konusundaki tutumunun hem Costa Rica'ya ait dış borçları yeniden düzenleme talebine hem de ekonomik yönden sıkıntıda olan Orta Amerika ülkelerine devam eden yardımına aykırı olmadığını açıklamaktadır. Costa Rica kararnamelerinin Birleşik Devletler Politikasına uygun olduğuna dair önceden verdiğimiz kararda bu iki husus belirtilmişti.

Hükümetin tutumu hakkındaki açıklamalarının ışığında, Birleşik Devletlerin politikası konusundaki önceki yorumumuzun yanlış olduğu kanısındayız. Bununla birlikte yargıç Griesa'nın karara bağladığı şekilde Act of state Doktrini uygulandığı takdirde

Costa Rica karnamelerinin yargısal denetimi engellenmiş olur. O halde önce bu sorun üzerinde durmalıyız.

III

Act of state Doktrini yabancı hükümlerinin belirli işlemlerine muhtemel geçerlilik tanımaktadır. Hukuken ortaya çıkan Doktrin yargılama hakkı ile ilgili değildir; "bir davada tanıma uyan bir mesele varsa bu mahkemeyi bağlar" Restatement (Revised) of Foreign Relations Law 428 comment c (Tent. Draft No. 4, 1983); *Empresa Cubana Exportadora de Azucar y Sus Derivados v. Lamborn & Co.*, 652 F. 2d 231, 239 (2d Cir. 1981). Doktrinin uygulanabilirliği tamamıyla Federal Hukukla ilgili bir meseledir. *Banco Nacional de Cuba v. Sabbatino*, 376 U.S. 398, 427, 84 S.Ct. 923, 939, 11 L.Ed.2d 804 (1964).

Underhill v. Hernandez, 168 U.S. 250, 252, 18 S.Ct. 83, 84, 42 L.Ed. 456 (1897), de Doktrinin klâsik tanımı verilmişti:

Her egemen devlet başka egemen devletlerin bağımsızlığına saygı göstermek zorundadır ve bir devletin mahkemeleri diğerinin kendi ülkesinde yaptığı muamelelerin geçerliliğini tartışamaz. Bu tür muameleler nedeniyle ortaya çıkan sorunların çözümü egemen güçlerin kendi aralarında anlaşmaları ile sağlanabilir.

Doktrinin modern tanımı Yüksek Mahkemenin *Sabbatino* davasındaki görüşünden ortaya çıkmıştır:

Bu davada kapsamlı, sert bir kuralı yeniden teyit etmekten veya böyle bir kuraldan vazgeçmekten ziyade yargı organının, davanın açılması zamanında mevcut olan ve bu devlet tarafından tanınmış olan yabancı bir devletin kendi ülkesinde gerçekleştirdiği bir millileştirme hareketinin geçerliliği konusunu, konuyla ilgili bir andlaşma veya başka türlü açık mutabakat olmadıkça, davacı millileştirmenin milletlerarası teamül hukukuna aykırı olduğunu öne sürse dahi soruşturamayacağını kararlaştırdık.

376 U.S. at 428, 84 S. Ct. at 940. Her zaman açıkça kabul edilmektedir ki, Act of state Doktrini, ülke dışındaki millileştirmelerin geçerliliğinin mahkemeler tarafından soruşturulmasını engellemez. "*Banco Nacional de Cuba v. Chemical Bank New York Trust Co.*, 658 F. 2d 903, 908 (2d Cir. 1981); *Republic of Iraq v. First National City Bank*, 353 F. 2d 47, 51 (2d Cir. 1965), cert. denied, 382 U.S. 1027, 86 S. Ct. 648, 15 L. Ed.2d 540 (1966). Doktrin tamamen uygulanabilir hukuk kaidesinin geçerliliğini belirleyen sınırlarla ilgilidir." *Sabbatino*, 376 U.S. at 438, 84 S. Ct. at 945.

Son zamanlarda tanımlandığı şekilde "Kuvvetler ayrılığı sisteminde hükümet organları arasındaki temel ilişkilerden kaynaklanan" Act of state Doktrini aslında hükümler dokunulmazlığı (sovereign immunity) prensipleriyle ilgilidir. Id. at 423, 84 S. Ct. at 938. Politika, politik branşların, dış politika alanında özellikle yürütme organının üstünlüğüne dayanan Doktrinle ilgilidir. Örneğin *Alfred Dunhill of London, Inc. v. Republic of Cuba*, 425 U.S. 682, 697, 96 S. Ct. 1854, 1863, 48 L. Ed. 2d 301 (1976) (opinion of White, J.); *Garcia v. Chase Manhattan Bank, N.A.*, 735 F. 2d 645, 651 (2d Cir. 1984).

Banco Nacional de Cuba v. Chase Manhattan Bank, 658 F. 2d 875, 881-82 (2d Cir. 1981). Bu yüzden, Doktrinin uygulanabilirliği, yabancı devlet işleminin hukuki öneminden kaynaklanan, milletlerarası ilişkilerdeki güven etkenine bağlıdır n2. Karar dış ilişkiler alanında yürütmeyi zor durumda bırakacak veya engelleyecek olursa, mahkeme, yabancı devlet işleminin geçerliliğini araştırmaktan kaçınmalıdır. *Sabbatino*, 376 U.S. at 427-28, 431-28, 431-33, 84 S.Ct. at 939-40, 941-43; *Garcia*, 735 F.2d at 651.

Supreme Court, Act of state Doktrininin uygulanmasına yön verecek "sert ve her şeyi kapsayan bir kural" koymaktan kaçınmıştır: "bir meselenin etkileri dış ilişkilerimizin yanında daha az önemlidir, politik organlardaki münhasırlık daha da az önemlidir." *Sabbatino* 376 U.S. at 428, 84 S.Ct. at 940. Doktrin, zımni olarak kuvvetler ayrılığının söz konusu olduğu durumlarda her dava bakımından ayrı ayrı analizi gerektirir. *Texas Trading and Milling Corp. v. Federal Republic of Nigeria*, 647 F. 2d 300, 316 n. 38 (2d Cir. 1981), cert. denied, 454 U.S. 1148, 102 S.Ct. 1012, 71 L. Ed. 2d 301 (1982).

Bu analiz daima sağduyu ile hafifletilmelidir. Bakınız *Tabacalera Serveriano Jorge, S.A. v. Standart Cigar Co.*, 392 F. 2d 706, 715 (5th Cir.), cert. denied, 393 U.S. 924, 89 S.Ct. 255, 21 L. Ed. 2d 260 (1968). Doktrin yabancı devletlerin kendi sınırları içerisindeki uygulamalardan ortaya çıkan bütün ticari meselelerin yargısal yoldan hallini zorunlu bir şekilde engellemez. *Arango v. Guzman Travel Advisors Corp.*, 621 F. 2d 1371, 1380-81 (5th Cir. 1980). Ancak şurası muhakkaktır ki millileştirme tamamen yabancı devletin sınırları içinde gerçekleşmişse, Birleşik Devletler mahkemelerinin böyle bir işlemin geçersiz olduğuna hükmetmesi yabancı hükümete hakaret teşkil eder.. "Tabacalera, 392 F. 2d at 715. Ayrıca böyle durumlarda şüphesiz mahkemenin kararı yabancı devlet sınırları içinde dikkate alınmayacaktır.

Dış politika konularının kaçınılmaz bir biçimde müşterek olması Doktrinin temelini teşkil eder. Buna göre ülke dışı sınırlandırma buradaki kararımızın söz konusu millileştirmenin yapıldığı zamandaki situs of the property'e bağlı olmasını gerektirir n3. Buradaki mesele şüphesiz, Allied'in anlaşmalara uygun olarak Costa Rica bankalarından yeni ödemeyi kabul etme hakkıdır. Bu meselede Act of state Doktrini sadece kararlar resmen yürürlüğe konulduğu zaman situs of the debts Costa Rica olduğu takdirde uygulanabilirdi. Situs of the property'nin Birleşik Devletler olduğunu kabul ettiğimiz için Doktrin uygulanamaz.

Beşinci Circuit'in Tabacalero'da açıkladığı üzere, devlet işlemi bakımından situs of a debt kavramı alışılmışından farklıdır. İddia edilen paranın yabancı devletin hakimiyet alanı içinde elde edilip edilmemesine bağlıdır. *Tabacalera*, 392 F. 2d at 715.16. Bu meselede Costa Rica, Costa Rica bankalarının Allied'a New York'da, vadede U.S. Doları ile ödeme borcunu tümüyle feshedemezdi. Nitekim situs of the debt Costa Rica değildi.

Geleneksel situs analizi ile de aynı sonuca varılabilir. Costa Rica bankaları New York'daki yargılama yetkisini kabul ettiler ve borç ödemelerinin New York'da U.S. Do-

n2 Belirli bir olaya Doktrinin vel non uygulanabilir olduğu yürütme tarafından açıkça belirtilmişse bu görüşe dayanılabilir. Act of state Doktrininin işletilip işletilmemesi eninde sonunda ve her zaman hukuki bir sorundur.

ları ile yapılması konusunda anlaşmaya vardılar. Ortak acenta olarak tayin edilen Allied, Birleşik Devletlerde, New York'da bulunmaktadır; taraflar arasındaki anlaşmaların bir kısmı Birleşik Devletlerde yapılmıştır. Birleşik Devletlerin, dünyanın önde gelen ticari merkezlerinden biri olan New York'un statüsünün devamında menfaati vardır. Ayrıca New York U.S. Dolarının uluslararası takas merkezidir. Diğer uluslararası faaliyetlere ilave olarak Birleşik Devletler bankaları her yıl yabancı borçlulara milyarlarca dolar ödünç vermektedirler. Çok olağanüstü durumlar haricinde hakları sözleşme hukukunun genel prensiplerine uygun olarak belirlenen; anlaşmalar gereğince Birleşik Devletler mahkemelerinin yargı yetkisine tabi olan, Birleşik Devletlerde, U.S. Doları ile kendilerine ödeme yapılacak olan kreditorlerin güvenli bir durumda bulunmalarında, Birleşik Devletlerin menfaati vardır.

Costa Rica'nın, Devletin sahip olduğu bankaların borç durumunu yönetmekte ve kararlı bir ekonominin devamında meşru bir menfaati bulunmasına karşılık yürürlükteki anlaşmalardaki bu menfaati ödeme şartlarını tek taraflı olarak değiştirebilmesi yönünden sınırlandırılmıştır. Costa Rica'nın borç konusundaki muhtemel yargı yetkisi, Act of state Doktrini analizi bakımından borcun orada bulunduğu kabul edilmesi için yeterli değildir. Cf. *United Bank Ltd. v. Cosmic International, Inc.* 542 F. 2d 868, 874 (2d Cir. 1976).

Böylece her iki analizle de varacağımız sonuç aynıdır: Situs of the debt Birleşik Devletlerdir, Costa Rica değildir. Sonuç itibarıyla, "bu Costa Rica sınırları içerisindeki bir millileştirme değildir." Sabbatino, 376 U.S. at 428, 84 S. Ct. at 940. Bu nedenle Act of state Doktrini uygulanamaz.

IV

Ülke dışı etkiye sahip olan - ve sonuçta Act of state Doktrini kapsamı dışında kalan - yabancı devlet işlemleri, mahkemeler tarafından sadece bu işlemler Birleşik Devletler Hukukuna ve politikasına uygun olduğu takdirde tanınmalıdır. *United States v. Belmont*, 301 U.S. 324, 332-33, 57 S. Ct. 758, 761-62, 81 L.Ed. 1134 (1937); *Banco Nacional de Cuba v. Chemical Bank*, 658 F. 2d at 908-09; *Republic of Iraq*, 353 F. 2d at 51. Costa Rica kararnamelelerini tanıyıp tanımama konusunda tam bir fasit daireye düşmüştük. Şimdi tanımamamız gerektiği sonucuna varıyoruz. Costa Rica Hükümetinin tek taraflı olarak borcu reddetme girişimi, uluslararası borç problemlerinin düzenli olarak çözümüne uygun düşmemektedir. Bu aynı şekilde özel uluslararası kredinin başlıca kaynağı olan Birleşik Devletlerin menfaatlerine de aykırıdır. Birleşik Devletler Hükümetinin uluslararası mali sorunları çözümlenecek yöntemleri vardır. Bakınız, örneğin 1961 Dış Yardım Kanunu "Foreign Assistance Act of 1961", Pub. L. No. 87-195, 75 Stat. 424 (1961) (Codified as amended in scattered sections of 22 U.S.C.). Özel borç konusunda, IMF tarafından önerilen çözüm stratejisi Birleşik Devletlerin hem politik amaçlarına hem de menfaatlerine uygundur.

ⁿ³ Açıkça görülmektedir ki, kararlar yürürlüğe girseydi ve Allied'in anlaşmaya uygun olarak ödemeleri alma hakkı o şekilde yok edilmiş olsaydı, bir "millileştirme" meydana gelmiş olacaktı.

Bu koşullarda Costa Rica kararnamelerinin tanınması sözleşme hukuku prensiplerine de aykırı olacaktı. Davalılar, Merkez Bankasının ödeme için gerekli U.S. Dolarını tedarik etmemesi halinde ödeme borçlarının ortadan kalkmayacağını açıkça kabul etmişlerdi. Bu şüphesiz gecikmenin asıl nedeni idi. Kararnameleri tanımış olsaydık, bu kararımız taraflar arasındaki anlaşmaların açık bir hükmünü iptal etmiş olacaktı n4.

Costa Rica kararnameleri Birleşik Devletler Hukukuna ve politikasına uygun değildir. Bu nedenle Costa Rica bankalarının borçlarını ortadan kaldıran kararnameleri tanımayı reddettik. Davalıların U.S. Doları ile ödeme yapamaması, sadece hükmün icra edilebilirliği ile ilgilidir; hüküm verilip verilmemesini tayin etmez. Bakınız. *Weston Banking Corp. v. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.*, 86 A.D. 2d 544, 446 N.Y.S. 2d 67, 69, aff'd, 57 N.Y.2d 315, 442 N.E. 2d 1195, 456 N.Y.S. 2d 684 (1982).

V

Taraflar Allied'in özet karar talebi konusunda herhangi bir sorun kalmadığını kabul ettiler. Allied'in talebine karşı Costa Rica bankaları tarafından öne sürülen yegâne savunma Act of state Doktrini idi ve Bölge Mahkemesinin talebi reddetmesinin tek gerekçesiydi. Biz bugün Act of state Doktrininin bu davaya uygulanamayacağını kabul ediyoruz. Bu nedenle Bölge Mahkemesinin kararının hükmü kalmamıştır.

Önceki kararımızı kaldırıyoruz, Bölge Mahkemesinin, Allied'in özet karar talebini ve davayı reddeden hükmünü bozuyoruz ve Allied lehne hüküm vermesi için davayı Bölge Mahkemesine gönderiyoruz.

III- KARARIN İNCELENMESİ:

Olayda davacı kreditor bankalar sendikasının acentası, Allied Bank International, davalı ise doğrudan Costa Rica Merkez Bankasının denetimine tabi tamamen Costa Rica Cumhuriyetine ait üç Costa Rica bankasıdır.

Costa Rica bankaları, Birleşik Devletler bankalarından borç almışlar, daha sonra Costa Rica Merkez Bankasının dış borç ödemelerinin U.S. Doları ile yapılmasını yasaklaması üzerine borçlarını ödeyememişlerdir. Costa Rica bankaları ile kreditor bankalar arasındaki anlaşma gereğince senetlerin New York'da U.S. Doları ile ödenmesi gerekmektedir. Senetlerin ödenmemesi üzerine Allied International Bank anlaşma koşullarına uygun olarak kalan borç ve faiz için dava açmıştır.

n4 Her anlaşma özellikle yer almaktadır ki:

Gecikme halleri:

Aşağıdaki nedenlerle gecikme meydana geldiği ve gecikmenin meydana geldiği tarihten itibaren 30 gün içinde ödeme yapılmadığı takdirde, Acenta banka ödünç alana yazılı bir ihbarda bulunmak suretiyle, emre yazılı senetlerin vadesinin geldiğini ve ödenmesi gerektiğini bildirebilir. Böyle bir durumda, ödünç alana ibraz, dava, protesto veya başka tür bir ihbarda bulunmaya gerek kalmaksızın; ki bu anlaşmayla tümünden vazgeçilmiştir, vadenin geldiği kabul edilir.

1. Bu muamele gereğince hiçbir anapara veya faiz vadesinde ödenmiş olmayacaktır. Ödünç alan, Costa Rica Merkez Bankasının gerekli U.S. dolarını temin ihmal etmesi veya reddetmesi nedeniyle emre yazılı senetlerin vadesinde anapara veya faiz ödemeyecek olursa bu durum vadeden sonraki on gün süresince borcun talep edilebilmesini haklı gösterecek bir gecikme hali olarak mütalâa edilmez.

Costa Rica bankaları, hükümlerlik muafiyeti nedeniyle yargılama yetkisinin bulunmadığını, in personam jurisdiction'ın yokluğunu, usul ve tebligatın yeterli olmadığını öne sürerek davanın reddini talep etmişlerdir. Allied'ın hüküm talebine karşı davalılar Act of state doktrinine dayanmışlardır.

Bölge Mahkemesi, "Act of State Doktrini"ni gerçekçe göstererek Allied'ın hüküm talebini reddetmiştir. Costa Rica davasını ve Merkez Bankasının kararlarını "Act of state" olarak kabul eden Bölge Mahkemesi, bu kararlara aykırı bir yargı kararının Birleşik Devletler Hükümeti ile Costa Rica Hükümeti arasındaki ilişkileri engelleyebileceği gerekçesinden hareket etmiştir.

Bölge Mahkemesinde davanın devamı esnasında taraflar borcun yeni bir plâna bağlanması konusunda anlaşmaya vararak yeni bir mali anlaşma imzalamışlardır. Ancak kreditor bankalardan biri olan Fidelity Union Trust Company'nin bu anlaşmayı kabul etmemesi üzerine Allied davaya devam etmiştir. Buna rağmen yeni mali anlaşma yürürlüğe girmiştir.

Temyiz mahkemesi önceki kararında nezaket ilkeleri (comity) gereği^(x) Costa Rica kararnamelerinin geçerliliğini kabul etmişti. İşlem, Birleşik Devletler Hukukuna ve politikasına uygun görülerek tanınmıştır. Önceki kararda Birleşik Devletlerin politikasının gereği olarak Birleşik Devletlerin, Costa Rica Hükümetinin işlemlerini ve ekonomik faaliyetlerini desteklemesi esas alınmıştı. Davaya sonradan amicus curiae katılan Birleşik Devletler yürütme organı, Birleşik Devletlerin bu konudaki politikası hakkında değişik bir gerekçe getirmiştir. Şöyle ki; Birleşik Devletlerin uzun süreden beri yerleşmiş politikası, dış borç sorunlarının ortak bir şekilde ayarlanması yönündedir. Bu yüzden Costa Rica'nın tek taraflı olarak özel borçları yeniden düzenleme girişimi Birleşik Devletler politikasına ters düşmektedir. Bu açıklamalar üzerine Supreme Court, Birleşik Devletlerin politikası konusundaki önceki yorumunun yanlış olduğu kanısına varmıştır.

Supreme Court, Act of State Doktrininin bu olaya uygulanmaması sonucuna varmadan önce bu Doktrinin esaslarını tesbit etmiştir. Bu esaslar şunlardır:

1. Act of State Doktrini yargılama hakkı ile ilgili değildir, yabancı devletlerin belirli işlemlerinin tanınmasını ifade eder.
2. Act of State Doktrininin uygulanabilirliği federal hukukla ilgili bir meseledir.
3. Bu Doktrine göre bir devletin mahkemeleri, yabancı bir devletin kendi ülkesinde yaptığı muamelelerin geçerliliğini tartışamaz, buna karşılık yabancı devletin ülkesi dışındaki işlemlerinin geçerliliği tartışılabilir, soruşturulabilir.
4. Act of State Doktrini, hükümlerlik dokunulmazlığı (sovereign immunity) prensibine dayanır. Bu Doktrine göre başka egemen devletlerin bağımsızlığına saygı gösterilmelidir.

(x) "Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi, diğer ülkelerde de bir devletin diğer bir devletin işlemlerini tanımasının bir nezaket sorunu olduğu ve milletlerarası hukukun devletleri bunu yapmaya mecbur etmediği genellikle kabul edilmektedir." GÜNDÜZ, s. 35 ve aynı sahifede dñn. 67. "Milletlerarası Nezaket (comitas gentium) Görüşününün iza-hı, eleştirisi ve değerlendirilmesi için bkz. GÜNDÜZ, s. 68-71.

5. Doktrinin uygulanmasında yürütme organının üstünlüğü esas alınır. Dış ilişkilerde yürütme organı zor durumda kalacak veya herhangi bir şekilde engellenecek olursa mahkeme, yabancı devlet işleminin geçerliliğini araştırmaktan kaçınmalıdır; yani işlemi Act of State kabul etmelidir.

Olayda Costa Rica Merkez Bankasının Costa Rica'da aldığı kararlar söz konusudur, ancak bu kararların etkilerinin ortaya çıkacağı yer, "situs of the debts" yani borçların ödenme yeri Birleşik Devletlerdir. Bu yüzden Costa Rica Merkez Bankasının kararları "Act of State" kabul edilmemiştir. Aksine yabancı bir ülkede alınan kararlar yabancı devletin sınırları içinde bir takım sonuçlar doğurmuş olsaydı, işlemin "Act of State" kabul edileceği, Birleşik Devletler mahkemelerinin böyle bir işlemin geçersiz olduğuna hükmetmesinin yabancı hükümete hakaret teşkil edeceği ve böyle bir kararın yabancı devlet sınırları içinde dikkate alınmayacağı Supreme Court kararında belirtilmiştir.

Sonuç olarak Act of State olarak nitelendirilemeyen yabancı devlet işlemlerinin ancak Birleşik Devletler hukukuna ve politikasına uygun olmaları halinde tanınabilecekleri açıklanmıştır. Olayda Costa Rica bankalarının borçlarının ortadan kalkmasına neden olacak kararlar Birleşik Devletler politikasına aykırı görülmüş, Supreme Court bu kararları tanımayı reddetmiştir.